

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΜΑΡΑΚΗΣ

Ζητείται ελπίς

Το διήγημα ανήκει στην ομώνυμη συλλογή διηγημάτων, που εκδόθηκε το 1954 και έκτοτε γνώρισε μεγάλη επιτυχία και αγαπήθηκε από το αναγνωστικό κοινό. Στο διήγημα αυτό, όπως και σε όλο το έργο του Σαμαράκη, διακρίνουμε το λιτό ύφος και τη γοργή αφήγηση, τον συνδυασμό κοινωνικού προβληματισμού και ψυχολογικής παρατήρησης μέσα σε μια ατμόσφαιρα ιδεολογικής κρίσης και υπαρξιακού άγχους, που χαρακτηρίζει τη μεταπολεμική εποχή.

Όταν μπήκε στο καφενείο, κείνο το απόγευμα, ήτανε νωρίς ακόμα. Κάθισε σ' ένα τραπέζι, πίσω από το μεγάλο τζάμι που έβλεπε στη λεωφόρο. Παράγγειλε καφέ.

Σε άλλα τραπέζια, παίζανε χαρτιά ή συζητούσανε.

Ήρθε ο καφές. Άναψε τσιγάρο, ήπιε δυο γουλιές, κι άνοιξε την απογευματινή εφημερίδα.

Καινούριες μάχες είχαν αρχίσει στην Ινδοκίνα. «Αι απώλειαι εκατέρωθεν υπήρξαν βαρύταται», έλεγε το τηλεγράφημα.

Ένα ακόμα ιαπωνικό αλιευτικό που γύρισε με ραδιενέργεια.

«Η σκιά του νέου παγκοσμίου πολέμου απλούται εις τον κόσμο μας», ήταν ο τίτλος μιας άλλης είδησης.

Ύστερα διάβασε άλλα πράγματα: το έλλειμμα του προϋπολογισμού, προαγωγές εκπαιδευτικών, μια απαγωγή, ένα βιασμό, τρεις αυτοκτονίες. Οι δυο, για οικονομικούς λόγους. Δυο νέοι, 30 και 32 χρονώ. Ο πρώτος άνοιξε το γκάζι, ο δεύτερος χτυπήθηκε με πιστόλι.

Αλλού είδε κριτική για ένα ρεσιτάλ πιάνου, έπειτα κάτι για τη μόδα, τέλος την «Κοσμική Κίνηση»: «Κοκταίηλ* προχθές παρά τω κυρίω και τη κυρία Μ. Τ. Χάρμα ευμορφιάς και κομψότητας η κυρία Β.Χ. με φόρεμα κομψότατο εμπριμέ και τοκ* πολύ σικ.* Ελεγκάντικη* εμφάνισις η δεσποινίς Ο. Ν.».

Άναψε κι άλλο τσιγάρο. Έριξε μια ματιά στις «Μικρές Αγγελίες»:

ΠΩΛΕΙΤΑΙ νεόδμητος μονοκατοικία, κατασκευή αρίστη, εκ 4 δωματίων, χολ, κουζίνας, λουτρού πλήρους, W. C.

* **κοκταίηλ**: (αγγλικά: cocktail) δεξίωση με ποτό και μεζέδες * **τοκ**: (γαλλικά: toque) είδος καπέλου * **σικ**: (γαλλικά: chic) καλόγουστο * **ελεγκάντικη**: (γαλλικά: elegante) χαριτωμένη

Γιάννης Τσαρούχης, *Ελπίς*

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ εις σοβαρόν κύριον δωμά-
τιον εις β' όροφον, ευάερον, ευήλιον...

ΖΗΤΕΙΤΑΙ πιάνο προς αγοράν...

Σκέψεις γυρίζανε στο νου του.

Από τότε που τέλειωσε ο δεύτερος παγκό-
σμιος πόλεμος, η σκιά του τρίτου δεν είχε
πάψει να βαραίνει πάνω στον κόσμο μας. Και
στο μεταξύ, το αίμα χυνότανε, στην Κορέα
χτες, στην Ινδοκίνα σήμερα, αύριο...

Πέρασε το χέρι του στα μαλλιά του. Σκού-
πισε τον ιδρώτα στο μέτωπό του· είχε ιδρώσει,
κι όμως δεν έκανε ζέστη.

Ο πόλεμος, η βόμβα υδρογόνου, οι αυτο-
κτονίες για οικονομικούς λόγους, η «Κοσμική
Κίνησις»... Το πανόραμα της ζωής!

Δεν είχε αλλάξει διόλου προς το καλύτερο η
ζωή μας ύστερ' από τον πόλεμο. Όλα είναι τα ίδια
σαν και πριν. Κι όμως είχε ελπίσει κι αυτός, όπως
είχαν ελπίσει εκατομμύρια άνθρωποι σ' όλη τη γη,
πως ύστερ' από τον πόλεμο, ύστερ' από τόσο αίμα
που χύθηκε, κάτι θ' άλλαζε. Πως θα 'ρχόταν η ει-
ρήνη, πως ο εφιάλτης του πολέμου δε θα ίσκιωνε
πια τη γη μας, πως δε θα γίνονταν τώρα αυτοκτο-
νίες για οικονομικούς λόγους, πως...

Σουρούπωνε. Μερικά φώτα είχαν ανάψει
κιόλας στα μαγαζιά αντίκρυ. Στο καφενείο

δεν είχανε ανάψει ακόμα τα φώτα. Του άρεσε έτσι το ημίφως.

Σκέφτηκε τη σύγχυση που επικρατεί στον κόσμο μας σήμερα. Σύγχυση στον
τομέα των ιδεών, σύγχυση στον κοινωνικό τομέα, σύγχυση...

Δεν έφταιγε η εφημερίδα που έκανε τώρα αυτές τις σκέψεις. Τα σκεφτότανε όλα
αυτά τον τελευταίο καιρό, πότε με λιγότερη, πότε με περισσότερη ένταση. Σκεφτό-
τανε το σκοτεινό πρόσωπο της ζωής. Την ειρήνη, τη βαθιά τούτη λαχτάρα, που κρέ-
μεται από μια κλωστή. Σκεφτότανε τη φτώχεια, την αθλιότητα. Σκεφτότανε το φόβο
που έχει μπει στις καρδιές.

Στον καθρέφτη, δίπλα του, είδε το πρόσωπό του. Ένα πολύ συνηθισμένο πρό-
σωπο. Τίποτα δε μαρτυρούσε την ταραχή που είχε μέσα του.

Είχε πολεμήσει κι αυτός στον τελευταίο πόλεμο. Και είχε ελπίσει. Μα τώρα ήτανε πια χωρίς ελπίδα. Ναι, δε φοβότανε να το ομολογήσει στον εαυτό του πως ήτανε χωρίς ελπίδα.

Μια σειρά από διαψεύσεις ελπίδων ήταν η ζωή του. Είχε ελπίσει τότε... Είχε ελπίσει ύστερα...

Κάποτε, πριν από χρόνια, είχε ελπίσει στον κομμουνισμό. Μα είχε διαψευσθεί κι εκεί. Τώρα δεν είχε ελπίδα σε καμιά ιδεολογία!

Ζήτησε ένα ποτήρι νερό ακόμα. Αυτή η διάψευση από τις λογής λογής ιδεολογίες ήτανε βέβαια γενικό φαινόμενο. Και παραπάνω από τη διάψευση, η κούραση, η αδιαφορία, που οι πιο πολλοί, η μεγάλη πλειοψηφία νιώθει μπροστά στις διάφορες ιδεολογίες.

Κοίταζε τα τρόλκιν που περνάγανε ολοένα στη λεωφόρο, το πλήθος... Μπροστά του, η εφημερίδα ανοιχτή. Όλα αυτά που είχε δει και πρωτύτερα: η σκιά του καινούριου πολέμου, η Ινδοκίνα, οι δυο αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, η «Κοσμική Κίνησις»...

— Τσιγάρα! ένας πλανόδιος μπάκε.

Πήρε ένα πακέτο.

Στις έξι σελίδες της εφημερίδας: η ζωή. Κι αυτός ήτανε τώρα ένας άνθρωπος που δεν έχει ελπίδα.

Θυμήθηκε, πριν από χρόνια, ήτανε παιδί ακόμα, είχε αρρωστήσει βαριά μια θεία του, ξαδέρφη της μητέρας του. Την είχανε σπίτι τους. Ήρθε ο γιατρός· βγαίνοντας από το δωμάτιο της άρρωστης, είπε με επίσημο ύφος:

— Δεν υπάρχει πλέον ελπίς!

Έτσι κι αυτός τώρα, είχε φτάσει στο σημείο να λέει:

— Δεν υπάρχει πλέον ελπίς!

Του φάνηκε φοβερό που ήτανε χωρίς ελπίδα. Είχε την αίσθηση πως οι άλλοι στο καφεενείο τον κοιτάζανε κι άλλοι από το δρόμο σκέφτονταν και ψιθυρίζανε μεταξύ τους: «Αυτός εκεί δεν έχει ελπίδα!» Σαν να ήταν έγκλημα αυτό. Σαν να είχε ένα σημάδι πάνω του που το μαρτυρούσε. Σαν να ήτανε γυμνός ανάμεσα σε ντυμένους.

Σκέφτηκε τα διηγήματα που είχε γράψει, δίνοντας έτσι μια διέξοδο στην αγωνία του. Άγγιζε θέματα του καιρού μας: τον πόλεμο, την κοινωνική δυστυχία... Ωστόσο, δεν το αποφάσιζε να τα εκδώσει. Φοβότανε! Φοβότανε την ετικέτα που θα του δίνανε σίγουρα οι μεν και οι δε. Όχι, έπρεπε να τα βγάλει. Στο διάολο η ετικέτα! Αυτός ήταν ένας άνθρωπος, τίποτε άλλο. Ούτε αριστερός ούτε δεξιός. Ένας άνθρωπος που είχε ελπίσει άλλοτε, και τώρα δεν έχει ελπίδα, και που νιώθει χρέος του να το πει αυτό. Βέβαια, άλλοι θα 'χουν ελπίδα, σκέφτηκε. Δεν μπορεί παρά να 'χουν.

Ξανάριξε μια ματιά στην εφημερίδα: η Ινδοκίνα, η «Κοσμική Κίνησις», το ρεσιτάλ πιάνου, οι δυο αυτοκτονίες για οικονομικούς λόγους, οι «Μικρές Αγγελίες»...

Κώστας Τσόκλης,
Είμαστε όλοι υπεύθυνοι

ΖΗΤΕΙΤΑΙ γραφομηχανή...
ΖΗΤΕΙΤΑΙ ραδιογραμμόφωνον...
ΖΗΤΕΙΤΑΙ τζιπ εν καλή καταστάσει...
ΖΗΤΕΙΤΑΙ τάπης γνήσιος περσικός...
Έβγαλε την ατζέντα του, έκοψε ένα φύλλο κι
έγραψε με το μολύβι του:

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ελπίς

Ύστερα πρόσθεσε το όνομά του και τη διεύ-
θυνσή του. Φώναξε το γκαρσόνι. Ήθελε να πλη-
ρώσει, να πάει κατευθείαν στην εφημερίδα, να
δώσει την αγγελία του, να παρακαλέσει, να επι-
μείνει να μπει οπωσδήποτε στο αυριανό φύλλο.

Ω

Α. Σαμαράκης,
Ζητείται ελπίς,
Ελευθερουδάκης

ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- 1 Ποιες ήταν οι ελπίδες των ανθρώπων στο τέλος του Β' Παγκόσμιου πολέμου; Σύμφωνα με τον αφηγητή οι ελπίδες τους εκπληρώθηκαν ή διαψεύστηκαν;
- 2 Η αφήγηση γίνεται σε τρίτο πρόσωπο. Να βρείτε σε ποια σημεία η ματιά του αφηγητή βλέπει την εξωτερική πραγματικότητα και σε ποια σημεία εστιάζεται στον εσωτερικό κόσμο και αποδίδει τα συναισθήματα και τις σκέψεις του ήρωα.
- 3 Στο διήγημα του Σαμαράκη, όπως ήδη φαίνεται από τον τίτλο, υπάρχουν αρκετά στοιχεία καθαρεύουσας. Βρείτε τις ανάλογες φράσεις του κειμένου και συσχετίστε τις με την εποχή και τον τρόπο γραφής του συγγραφέα.
- 4 Εντοπίστε τις εκφράσεις της καθαρεύουσας που υπάρχουν στο διήγημα και εξηγήστε τη λειτουργία τους.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Αφού εντοπίσετε στο κείμενο τα θέματα των εφημερίδων της δεκαετίας του '50, ανατρέξτε στις σελίδες των σημερινών εφημερίδων, για να κάνετε μια σύγκριση. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές παρατηρείτε;